

Haarlemmermeer telt meer boerenzonen dan er boerderijen zijn

Auteur: Anita Blijdorp

Hoeveel Haarlemmermeeders hebben tussen 1900 en 1940 de polder verlaten? Een bezoek aan Fenix, het nieuwe kunstmuseum over migratie in Rotterdam bracht mij bij deze vraag en tot een 'portret' van de verhuisbewegingen van het gezin van Jacob de Graaf en Arida Groenenberg. Zes van hun zeven kinderen verlieten Haarlemmermeer omdat er meer boerenzonen dan boerderijen waren in de polder.

'Waarde vriend, ge hebt deze gemeente tot een zielental van ruim 18-duizend inwoners zien klimmen, een plek die voor 50 jaren zoo goed als ledig was'. Deze uitspraak doet burgemeester Johan W. Lantendorffer in 1905 als hij de 72-jarige jubilaris Dirk Eggink toespreekt, de in Alkemade geboren gemeentesecretaris.

Tijd- en plaatsgenoot van Eggink is 'bouwman' Huibert de Graaf (1839-1895). Hij trouwt met Maria Koningen (1845-1904) uit Aalsmeer. Het echtpaar strijkt in mei 1881 met drie kinderen neer op een polderkavel aan de oude veldweg langs de Leimuiderdijk. Aalsmeer ligt op loopafstand. Huibert boert op een huurboerderij van 15 ha. waarschijnlijk een gemengd bedrijf: veehouderij, een boomgaard, wat akker- en tuinbouw. Zij stuwen met uiteindelijk zes kinderen het inwonertal van Haarlemmermeer flink op: Maartje (1869), Jacob (1871), Maria (1873), Teunis (1882),

Jannetje (1884) en Koosje (1889). Oh wonder, geen doodgeboren kinderen of vroege kindersterfte, een grote uitzondering in die tijd.

Jacob de Graaf circa 1900.
Privéarchief familie Slootweg-de Graaf

Van NHK naar GKN

Huibert en Maria de Graaf zijn lid van de Nederlands hervormde kerk (NHK) in Aalsmeer. Hier lopen notabelen als dominee Jan Wieten en schoolmeester

Folkert Roosjen voorop in de antirevolutionaire beweging van Abraham Kuyper en de zijnen. Vader en moeder de Graaf én hun zoon Jacob stappen rond 1892 over naar de Gereformeerde kerk Nederland (GKN). Samenwerking met geestverwanten in Haarlemmermeer is er volop, zoals in 1888 bij de oprichting van een eigen christelijk streekblad: De Nieuwe Meerbode.

Jacob vindt een bruid in de kring van christelijk-afgescheidenen van de Haarlemmermeeroostzijde: Arida (Da) Groenenberg (1869-1955). Haar ouders zijn Hendrikus Groenenberg en Anthonia Verkuijl en zij boeren aan de Aalsmeerderweg, afdeling Rijk. Jacob en Arida trouwen op 15 oktober 1893 en gaan wonen op een pachtboerderij aan Hoofdweg-Westzijde, een kavel van 20 ha. Hier worden vijf zonen geboren. Zoon (Hendrik) overlijdt jong. Huibert (1894), een tweede Hendrik (1897), Maarten Dirk (1899),

Adriaan Cornelis (1902) en Jacob (1904) volgen.

Als eind 1904 oma Maria de Graaf-Koningen overlijdt, keren Jacob en Da terug naar de Leimuiderdijk. Hier worden dochter Antonia Hendrika (To, 1906) en zoon Johannes (Jo, 1911) geboren. Zes kinderen gaan in Aalsmeer naar de School met den Bijbel.

werk op het land. 's Winters ook een stal vol koeien, die in het voorjaar weer verkocht worden.

Naast de hoeve is een boomgaard. De 16-jarige Jacoba Geritje Kardol uit Zegwaard komt in huis als dienstbode.

Naar verluidt loopt Jacob niet voorop bij de mechanisatie in de landbouw, het is lang handarbeid wat de klok slaat. Jacob

meer boerenzonen dan dat er boerderijen zijn'. Veel gezinnen van de tweede en derde generatie zoeken een toekomst elders. Amerika, Australië en Zuid-Afrika lokken boeren én arbeiders weg uit Haarlemmermeer. Landaanwinning in de Zuiderzee biedt een andere uitweg. Een enkeling waagt zijn kansen in de kolonie Nederlandsch

Wilhelmina hoeve ca 1975. Beeldcollectie Historisch Archief Haarlemmermeer.

Wilhelmina's hoeve

Een volgende verhuizing, naar de Wilhelmina's hoeve aan de (toen) Sloterweg, pachtkavels van 60 ha., vindt plaats in 1916. Jacob zet zich in Hoofddorp in voor kerk en school, hij is medeoprichter van de Juliana van Stolbergschool en is een tijd voorzitter van het bestuur van de christelijke ulo. Thuis is het een levendige bedoening. Een stal vol paarden als trekdier voor het zaai-, oogst- en ploeg-

heeft drie vaste arbeiders in dienst (in de jaren '20 vader en zoon Visser en Verbeek) en heel wat losse arbeiders. Ook de zonen moeten meewerken en 'worden niet ontzien', wat niet bij alle zes jongens tot liefde voor het boerenbedrijf zal leiden.

Vertrek uit Haarlemmermeer

Zoals de boerenvoormannen rond de eeuwwisseling al voorzagen: 'Haarlemmermeer telt

Oost-Indië.

Ook de familie De Graaf zwermt uit.

Huib de Graaf (1894) pacht vanaf 1916 hoeve De Herfst aan de Aalsmeerderweg. In 1919 trouwt hij met Arjaantje Komans Mulder (1895). In 1940 wordt hij pachter in de nieuwe Wieringermeerpolder waar hij actief wordt in onder andere de ARP-kieskring.

Tijdens Tweede Wereldoorlog regelt hij voedselzendingen

voor ontheemde Rotterdammers via de Stichting Centrale Voorziening. Huib en Sjaan krijgen twee kinderen. Nazaten runnen nog steeds het landbouwbedrijf en een vergaderlocatie Leven van de wind. Huib overlijdt in juni 1951, Jaantje in 1971.

Henk (1897) zoekt begin jaren twintig een bestaan in de handel. In Leiden opent hij een grossierderij in eetbare waren op de Oude Vest. In 1924 trouwt hij met Christina van Wijk (1902). Zij krijgen een dochter. Vanaf 1928 volgen banen als vertegenwoordiger bij onder meer Frank Rademakers Cacao-

1945 is hij voor de Binnenlandse Strijdkrachten commandant van Fort Vuren. Maarten zet zijn sociale bewogenheid in via bestuurlijke functies in kerk, politiek (ARP) en landbouw (CBTB). Hij zingt in het kerkkoor (zangstem tenor) en is een verwoed jager. Hij overlijdt in 1975, Adriana in 1979.

Wieringermeer

Adriaan Cornelis (Adrie, 1902) werkt lang op het ouderlijk bedrijf. Hij is een van de eerste leerlingen die tussen 1921-1923 in twee winters middelbaar landbouwonderwijs volgen. Adrie legt thuis een brongasin-

van de onderwaterzetting van de Wieringermeer, wordt hij gearresteerd en door twee Nederlandse landwachters vermoord. Lena gaat zwaar gebukt onder dit grote verlies, zij overlijdt in 1981. Jacob (Jaap, 1904) werkt lang thuis, trouwt in 1930 met Hendrika Cornelia (Hen) de Bruijn (1908). Jaap is in Leiden korte tijd eigenaar van een groothandel in koloniale waren maar het bedrijf gaat failliet. Het gezin met vier kinderen verhuist ca 1938 naar Alkmaar waar Jaap werkt bij de Crisis Controle Dienst. Na een uitstapje in Overijssel op een kippen- en kalkoenenboerderij keert hij terug naar het ministerie van Landbouw, de Algemene Inspectie Dienst (AID). Na zijn pensioen werkt Jaap in Vlaarding en als sociaal werker bij Aannemingsmaatschappij van het Troost. Hij overlijdt in 1980, Hen in 1989.

Anthonia is enige dochter. Zij moet net als haar broers vroeg uit de veren, werkt in de groentetuin en boomgaard en doet klussen zoals ieder meisje in die tijd: naaien, sokken stoppen, breien. Eind 1927 trouwt zij met buurtgenoot Arie Biesheuvel Chrn., de boezemvriend van Adrie. To en Arie krijgen vier kinderen. Arie pacht twee boerderijen van de familie Von Fissenne: Kalorama in Westzaan en Welgelegen in Beverwijk. Als het in augustus 1944 bij Adrie en Lena te gevaarlijk wordt, komt een van hun dochters tijdelijk bij To en Arie in huis. To overlijdt in 1984.

Jo, de jongste zoon, wordt de opvolger. In 1934 neemt hij de

Arida Groenenberg en Jacob de Graaf ca 1930. Privéarchief familie De Graaf.

en chocoladefabrieken te Rotterdam. Na zijn pensioen is hij melkcontroleur, zit in de koeienhandel en bezoekt wekelijks de veemarkt in de Groenordhallen in Leiden. Levensgenieter Henk overlijdt plotseling in 1982. Maarten (1899) blijft landbouwer. In 1923 trouwt hij met Adriana van Splunter (1900). Zij krijgen vijf kinderen. Tijdens de crisisperiode lokt emigratie naar Argentinië, maar het wordt een boerderij bij Dalem. In mei

stallatie aan. In 1931 vertrekt hij naar de Wieringermeer, werkt achtereenvolgens als karteerder, bedrijfsleider en wordt, vanaf 1935, pachter voor eigen rekening. In 1931 trouwt hij met Lena Jannetje Reijm (1906), zij krijgen vier kinderen. Adrie is al vier jaar wethouder als hij in 1942 vanwege de aanstelling van een NSB'er als burgemeester ontslag neemt. Vanaf 1943 heeft hij een leidende rol in het verzet. Op 17 april 1945, de dag

Eind 1933, bij het 40-jarig huwelijk van Jacob en Arida. Privéarchief familie De Graaf. V.l.n.r. staand: Jaap, Jo, Adriana, To, Maarten, Arida, Huib, Adrie, Christina, Arie, Lena. Zittend v.l.n.r.: Hen, Magdalena, Jacob sr., Arjaantje, Henk.

pacht over. Jacob en Arida gaan in een nieuw huis op Rijnlanderweg 958 wonen. Jo trouwt met zijn buurmeisje Magdalena H. Blom (1912). Zij krijgen vijf kinderen, een jongetje overlijdt in 1943. Tijdens de Tweede Wereldoorlog komen er onderduikers op de boerderij, in 1944-45 neemt Jo deel aan verzetsacties. Jo maakt zich verdienstelijk in de kerk en is medeoprichter van bejaardenhuis De Horizon. In oktober 1966 maakt hij een eind aan zijn leven. Twee zonen, Adrie en Johan de Graaf zetten het landbouwbedrijf voort, in 1977 kopen zij land en gebouwen van de eigenaar, erven Van Beek. Begin jaren tachtig krijgt Lena bij leven en Johan

1941, A.C. de Graaf, wethouder van gemeente Wieringermeer.

postuum het Verzetshedenkingskruis uitgereikt. De Wilhel-

mina's hoeve is in 2001 afgebroken. In hetzelfde jaar overlijdt Magdalena in Hoofddorp. De landbouwcrisis rond 1880 heeft het vertrek van veel boeren én landarbeiders tot gevolg. Rond 1900 echter dragen grote gezinnen voor 60 procent bij aan de bevolkingsaanwas in Haarlemmermeer. Maar, zo laten de kinderen De Graaf tussen 1920-1940 zien, wie boer wil blijven of juist de landbouw vaarwel zegt, vertrekt. Met dank aan families Slootweg-de Graaf, Biesheuvel-de Graaf en Anne Joustra.

Adriaan Cornelis de Graaf (1902-1945) greep zijn kans voor een bestaan als boer in de Wieringermeer. In 2026 verschijnt een boek over het leven van deze pionier, boer, bestuurder en verzetsman. Aanmelden via het mailadres boekacdegraaf@wieringermeer.nl.

Zie ook wieringermeer.nl. Op facebook en LinkedIn, @Anita Blijdorp.